

Корінько М.Д. д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту

Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Пабат В.В., к.п.н., доцент,

Національний університет ім. Тараса Григоровича Шевченка.

Суб'єкти системи управління підприємницькою діяльністю

Узагальнено теоретичні підходи до визначення суб'єктів системи управління для функціонування підприємницької діяльності.

Ключові слова: підприємницька діяльність, система управління, суб'єкти.

Актуальність теми. Результат підприємницької діяльності напряму залежить від ефективності функціонування системи управління і її кожної складової зокрема. Головним чинником, який має безпосередній вплив на якість функціонування системи управління є склад її суб'єктів. Це обумовлено, тим, що суб'єкти визначають напрями та критерії розвитку системи, яка підлягає управлінню. Зокрема, суб'єкти визначають рівень та види показників, які планується досягнути, та у подальшому встановлюють ступінь відповідності фактичних показників запланованому. Саме від достовірності визначення складу суб'єктів системи управління та належного комплектування цієї системи відповідними кадрами для виконання функцій управління підприємницькою діяльністю залежить ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Важливістю вирішення зазначених питань і обґрунтовується актуальність дослідження за даною тематикою.

Постановка проблеми. Питанням визначення складу суб'єктів для виконання окремих функцій управлінської діяльності присвячено праці таких вчених: Бурцева В.В., Бутинець Т.А., Бутинець Ф.Ф., Дрозд І.К., Калюги Є.В., Кузьміна О.Є, Максимової В.Ф., Мельник О.Г., Покропивного С.Ф., Нападовської Л.В., Цаль-Цалка Ю.С., Швайки Л.А., Швиданенка Г.О., Шевчука В.О. Вирішення проблем формування системного підходу для визначення всієї сукупності суб'єктів системи управління підприємницькою діяльністю є нагальним питанням у процесі покращання теоретичного та методологічного забезпечення функціонування системи управління підприємницькою діяльністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку науки управління підприємницькою діяльністю, як у теоретичному, так і методологічному спрямуванні досліджуються вченими та висвітлюються у наукових джерелах (див. табл. 1).

Основний зміст наукових джерел стосовно складових системи управління

Швайка Л.А	особливу увагу у своїх дослідженнях приділив методиці планування [13].
Покропивний С.Ф.	у структурно-логічному навчальному посібнику наведено загальну характеристику підприємства як суб'єкта господарювання [5].
Швиданенка Г.О.	у підручнику комплексно та послідовно викладено теоретичні, методологічні та прикладні аспекти формування, функціонування та розвитку економіки підприємств [6] .
Бурцев В.В.	розглядає організацію системи внутрішнього контролю комерційної організації [1].
Бутинець Т.А.	монографія присвячена висвітленню питань розвитку науки господарського контролю [2].
Дрозд І.К.	дослідила проблеми контролю економічних систем [4].
Калюга Є.В.	розглянула питання фінансово-господарського контролю у системі управління [7].
Максімова В.Ф.	присвятила свої дослідження вирішенню проблем внутрішнього контролю економічної діяльності промислового підприємства та обліку у системі управління підприємством [9;11].
Нападовська Л.В.	розглянула питання внутрішньогосподарського контролю у ринковій економіці [10].
Шевчук В. О.	здійснив дослідження проблем контролю господарських систем у суспільстві з перехідною економікою та економічному аналізу [14;15].
Цаль-Цалка Ю.С.	у підручнику розкрито програмний матеріал з теорії та практики фінансового аналізу господарюючих суб'єктів [12].
Кузьмін О.Є., Мельник О.Г.	комплексно та системно висвітлили сутність менеджменту, процесу прийняття управлінських рішень [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Вчені присвячують свої дослідження висвітленню основних положень теорії, методики та організації системи управління, у цілому або окремих її складових, діяльністю

суб'єктів господарювання. Питання вирішення завдань, які виникають у процесі організації системи управління підприємницькою діяльністю на пряму залежать від правильного визначення складу суб'єктів системи управління. Забезпечення ефективності функціонування системи управління, зокрема, визначення складу суб'єктів зумовлюють потребу подальших досліджень та узагальнення теоретичних підходів.

Мета дослідження. Метою висвітленого у даній статті дослідження є узагальнення теоретичних підходів до комплексного визначення суб'єктів системи управління підприємницькою діяльністю за її складовими.

Виклад основного матеріалу.

Розвиток будь-якої системи визначається метою її створення та стратегічними напрямками розвитку, що встановлюються суб'єктами такої системи. Виходячи із закономірностей бізнес-процесу, першим етапом його реалізації є планування. Виконання господарських операцій для досягнення окреслених показників забезпечується точним обліковим відображенням параметрів вжитих заходів з подальшим контролем і аналізом досягнутих результатів. За результатами проведених співставлень та перевірок суб'єкти приймають рішення щодо коригування планів або дій по їх впровадженню. Таким чином, послідовний взаємозв'язок суб'єктних дій на різних етапах втілення управлінського рішення є визначальним для успішної реалізації проектів.

Стосовно планування.

Планування як вихідна функція управління є об'єктивно необхідним процесом визначення:

- цілей, які підприємство повинно досягти у процесі підприємницької діяльності за визначений проміжок часу;
- способів і умов досягнення цих цілей [5;6;13].

Суб'єктами планування підприємницької діяльності є:

- засновники (власники) підприємства;
- менеджери різних рівнів управління;
- фахівці з економіки (планування).

За потреби реалізацій значних за обсягами інвестицій (витрат) проектів (завдань) для їх розробки на стадії планування можуть залучатися в якості суб'єктів планування спеціалізовані проектні організації, консалтингові або аудиторські фірми. У таких випадках доцільним є такий розподіл суб'єктів планування:

- суб'єкти замовлення планування (засновники/ власники підприємства, вищий управлінський персонал підприємства);
- суб'єкти виконання планування (проектні організації, консалтингові, аудиторські

фірми);

- суб'єкти використання результатів планування (управлінський персонал, яким доручено впровадження результатів планування).

Стосовно бухгалтерського обліку.

Виходячи із змісту Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» суб'єкт господарювання є одночасно і суб'єктом бухгалтерського обліку. Тобто, лише у бухгалтерському обліку, як підсистемі системи управління суб'єкт господарювання є і суб'єктом обліку.

Взаємозв'язок між функціями системи управління підприємницькою діяльністю у процесі формування інформації підсистемою управління - бухгалтерського обліку наведено на рис. 1.1

Де: $\Rightarrow$ - інформація про господарські процеси (господарські операції та факти господарського життя) для цілей відображення в бухгалтерському обліку; результати контролю та аналізу;

$\longrightarrow$ - інформація про результати планування, обліку та прийняті управлінські рішення.

Рис. 1.1. Взаємозв'язок бухгалтерського обліку та інших функцій управління

Керівництво суб'єкта господарювання з урахуванням особливостей підприємницької діяльності (напрямів, обсягів, специфіки) приймає рішення щодо визначення суб'єкта ведення бухгалтерського обліку за одним із таких варіантів:

- бухгалтерія - створений у складі суб'єкта господарювання функціональний підрозділ;
- бухгалтер - фахівець з відповідною підготовкою та кваліфікацією;
- керівник підприємства;
- аудиторська фірма – в якості надання супутніх аудиту послуг.

Достатність організації інформаційного забезпечення користувачів інформації, яка формується у системі бухгалтерського обліку визначається з використанням нормативів чисельності працівників бухгалтерського обліку та встановленням норм на виконання робіт із бухгалтерського обліку. Нормативи № 269 містять в собі норми часу на виконання робіт із бухгалтерського обліку та розрахунки нормативу чисельності працівників бухгалтерського обліку установ, організацій, підприємств. Методи розрахунку чисельності працівників, які наведені у Нормативах № 269, можуть використовуватися і в умовах електронного документообігу, для чого за результатами замірів норм часу на створення первинного електронного документу формують відповідні розрахунки.

Суб'єкти використання інформації, яка формується у системі бухгалтерського обліку підприємства поділяються у залежності по відношенню до суб'єкта господарювання за зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх користувачів інформації, яка формується у системі бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання відносяться: державні органи управління та контролю, інвестори, фінансові структури та ін.

До внутрішніх користувачів інформації, яка формується у системі бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання відносять персонал, який наділений право отримання та використання такої інформації у процесі здійснення ними функцій управління підприємницькою діяльністю суб'єкта господарювання.

Стосовно контролю.

У загальному значенні внутрішній контроль підприємницької діяльності – це організована уповноваженими особами система нагляду і перевірки ефективності використання активів (майна) у процесі підприємницької діяльності, законності і доцільності здійснення господарських операцій, збереженні активів, виявлення резервів їх використання, запобігання втратам ресурсів.

Здійснення підприємницької діяльності потребує внутрішнього контролю за наступними напрямками:

- точність виконання прийнятих управлінських рішень;
- дотримання термінів виконання прийнятих управлінських рішень;
- збереження та підзвітне використання ресурсів у процесі підприємницької

діяльності.

Виходячи із вищезазначеного у системі управління підприємницькою діяльністю доцільно виділити такі види суб'єктів внутрішнього контролю:

- суб'єкти ініціювання внутрішнього контролю;
- суб'єкти здійснення внутрішнього контролю;
- суб'єкти використання результатів внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль підприємницької діяльності здійснюють окремі посадові особи підприємства, працівники структурних та функціональних підрозділів суб'єкта господарювання. Суб'єктами внутрішнього контролю підприємницької діяльності є працівники або учасник (власник) підприємства, які здійснюють контрольні дії при виконанні покладених на них обов'язків або тільки на підставі наділених їм прав.

У практиці функціонування внутрішнього контролю можливі випадки, коли суб'єкти ініціювання та суб'єкти використання результатів внутрішнього контролю є одними і тими ж посадовими особами суб'єкта господарювання.

Стосовно аналізу.

Аналіз господарської діяльності – це система спеціальних знань для дослідження зміни і розвитку економічних явищ, процесів у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості, що визначається суб'єктивними та об'єктивними причинами з метою забезпечення цільового управління ними [15].

Метою аналізу є одержання комплексної, об'єктивної характеристики фінансового стану підприємства, розкриття інформації про: невикористані резерви операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, підвищення ділової активності, конкурентних переваг, оцінки можливостей виконання власних зобов'язань перед внутрішніми та зовнішніми учасниками господарських відносин [12].

Суб'єкти аналізу за напрямками замовлення, формування та використання інформації поділяються на:

- замовників (засновники та управлінський персонал різних рівнів суб'єкта господарювання);
- виконавців (аналітики, консалтингові та аудиторські фірми, науково-дослідні інститути);
- користувачів (за звичай відповідають складу замовників).

Здійснення контролю та економічного аналізу є завершальними діями суб'єктів у частині ідентифікації повноти реалізації управлінських рішень. У процесі контролю та аналізу використовується інформація, що міститься у системі бухгалтерського обліку та планові показники. Саме ці процеси підсистем контролю і аналізу у системі управління

підприємницькою діяльністю визначають характер управлінського рішення.

Стосовно прийняття управлінських рішень.

Управлінське рішення – результат альтернативної формалізації економічних, технологічних, соціально-психологічних, адміністративних методів менеджменту, на основі якого керуюча система організації підприємницької діяльності безпосередньо впливає на керовану [8].

До суб'єктів, які мають право та/або зобов'язані розробляти проекти управлінських рішень віднесено фахівців за напрямками підприємницької діяльності відповідно до організаційної та виробничої структури суб'єкта господарювання.

Прийняття управлінських рішень – визначальний процес управлінської діяльності, який формує напрями підприємницької діяльності суб'єкта господарювання та його окремих працівників [8].

До суб'єктів які наділені правом прийняття управлінських рішень віднесено:

- засновників (власників) підприємства відповідно до його Статуту;
- управлінський персонал різних рівнів управління – згідно посадових інструкцій, контрактів, наказів по підприємству.

Висновки. Використання у практичній діяльності узагальнених напрямів визначення суб'єктів системи управління та здійснення заходів щодо їх підбору за фаховим спрямуванням надасть можливість належного структурування зазначеної системи за професійним спрямуванням, покращання результативності функціонування кожної із підсистем внаслідок залучення працівників відповідного фахового спрямування і як узагальнюючий результат забезпечити ефективність самої підприємницької діяльності.

Список використаних джерел.

1. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации. – М.: «Экзамен», 2000. – 320 с.
2. Бутинець Тетяна Анатоліївна. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології, практики: монографія / Тетяна Анатоліївна Бутинець – Житомир : ЖДТУ, 2011.– 771 с.
3. Бухгалтерський облік і контроль: тести: В 2-х. частинах. Ч.2.: спеціальності 7.050106 «Облік та аудит» / Ф.Ф. Бутинець, І.І. Пилипенко, Л.В. Чижевська; 2-е вид; доп і перероб. – Житомир: ПП «Рута», ПП «Бутинець», 2002. – 384 с.
4. Дрозд І.К. Контроль економічних систем: Монографія. – К.: Імекс-ЛТД, 2004. – 312 с.
5. Економіка підприємства: Структурно-логічний нав. Посібник/ за ред. д-ра екон.наук,

проф. С.Ф.Покропивного - К.:КНЕУ, 2001. -457 с.

6. Економіка підприємства: підручник/ за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. –[вид. 4-те, перероб. І доп.]. – К.: КНЕУ, 2009,- 816 с.
7. Калюга С.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія. - К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002 - 360 с.
8. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: підручник. 2-е видання, виправлене, доповнене. – К.: «Академвидав». 2007. – 464 с.
9. Максимова В.Ф. «Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства - системний підхід до розвитку» : [монографія] / В. Ф. Максимова. – К. : АВРІО, 2005. – 264 с.
10. Нападівська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці. Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224 с.
11. Облік у механізмі реалізації ефективного управління: Монографія/ за наук.ред.проф. Максимової В.Ф.: Одеса: ОНЕУ, 2012, - 318с.
12. Цаль-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. – вид.2-у, доповнене. –Житомир: ЖОО ГО «Спілка економістів України», 2009. – 504 с.
13. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навчальний посібник. – Львів:»Новий Світ-2000», 2003. -268 с.
14. Шевчук В. О. Контроль господарських систем у суспільстві з перехідною економікою: Монографія. — К.: КДТЕУ, 1998. – 289 с.
15. Шевчук В. О., Коновалова О.В., Пантелєєв В.П. Аналіз господарської діяльності. Навчальний посібник. — К.: ДП Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – 399 с.

Анотація.

Узагальнено теоретичні підходи до визначення суб'єктів для функціонування системи управління підприємницькою діяльністю.

Ключові слова: підприємницька діяльність, система управління, суб'єкти.

Аннотация.

Обобщены теоретические подходы к определению субъектов для функционирования системы управления предпринимательской деятельностью.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, система управления, субъекты.

Анотація.

Ключові слова: підприємницька діяльність, система управління, суб'єкти.

Постановка проблеми. Питанням визначення складу суб'єктів для виконання різних функцій управлінської діяльності присвячено праці таких вчених: Бурцева В.В., Бутинець Т.А., Бутинець Ф.Ф., Дрозд І.К., Калюги Є.В., Кузьміна О.Є, Максимової В.Ф., Мельник О.Г., Покропивного С.Ф., Нападівської Л.В., Цаль-Цалка Ю.С., Швайки Л.А., Швиданенка Г.О., Шевчука В.О. Зміна середовища підприємницької діяльності зумовлює потребу пошуку подальшого удосконалення теоретичного та методичного забезпечення функціонування системи управління.

Стислий виклад основного матеріалу.

Стосовно планування.

Планування як вихідна функція управління є об'єктивно необхідним процесом визначення:

- цілей, які підприємство повинно досягти у процесі підприємницької діяльності за визначений проміжок часу;
- способів і умов досягнення цих цілей [5;6;13].

Стосовно бухгалтерського обліку.

Виходячи із змісту Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» *суб'єкт господарювання є одночасно і суб'єктом бухгалтерського обліку*. Тобто, лише у бухгалтерському обліку, як підсистемі системи управління суб'єкт господарювання є і суб'єктом обліку.

Суб'єкти використання інформації, яка формується у системі бухгалтерського обліку підприємства поділяються у залежності по відношенню до суб'єкта господарювання за зовнішні та внутрішні.

Стосовно контролю.

У загальному значенні внутрішній контроль підприємницької діяльності – це організована уповноваженими особами система нагляду і перевірки ефективності використання активів (майна) у процесі підприємницької діяльності, законності і доцільності здійснення господарських операцій, збереженні активів, виявлення резервів їх використання, запобігання втратам ресурсів.

Стосовно аналізу.

Аналіз господарської діяльності – це система спеціальних знань для дослідження зміни і розвитку економічних явищ, процесів у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості, що визначається суб'єктивними та об'єктивними причинами з метою забезпечення цільового управління ними [15].

Стосовно прийняття управлінських рішень.

Управлінське рішення – результат альтернативної формалізації економічних, технологічних, соціально-психологічних, адміністративних методів менеджменту, на основі якого керуюча система організації підприємницької діяльності безпосередньо впливає на керовану [8].

Висновки. Використання у практичній діяльності узагальнених напрямів визначення суб'єктів системи управління надасть можливість належного структурування зазначеної системи, покращання результативності функціонування кожної із підсистем внаслідок залучення працівників відповідного фахового спрямування і як узагальнюючий результат забезпечити ефективність самої підприємницької діяльності.

Note.

Summarizes the theoretical approaches to the identification of subjects for the functioning of business management.

Keywords: entrepreneurship, management system, subjects.

Statement of the problem. The issue of determining the subjects to perform various functions of management activities devoted to the works of scientists: Burtsev V.V., Butynets T.A., Butynets F.F., Drozd I.K., Kalyuhy E.V., Kuzmin A. Y., Maximova V.F., Miller A.G., Pokropyvnoho S.F., Napadovskaya L.V., Tsai - Tsalko J.S., Shvaika L.A., Shvydanenko G.A., Shevchuk V.O. Changing the environment of entrepreneurial activity makes finding the need for further improvement of the theoretical and methodological support management system.

Summary of key material.

With regard to planning.

Planning as output control function is objectively necessary process definition:

- Goals that the company must achieve in the business activity for a certain period of time;
- Methods and conditions for achieving these goals [5 , 6, 13].

With respect to accounting.

Based on the content of the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine " entity is both the subject of accounting. That is, only accounting as subsystem management entity and is subject to registration.

Subjects of use , which is formed in the accounting system of the enterprise are divided , depending in relation to the entity for external and internal.

Regarding control.

In a general sense the internal control of business activity - an organized system of supervision of authorized persons and audit of the assets (property) in entrepreneurship , legality and appropriateness of business transactions , maintaining assets , identifying reserve their use, loss prevention resources.

Regarding the analysis.

Business analysis - a system expertise for the study of change and development of economic phenomena and processes in their relationship and interdependence , as determined by subjective and objective reasons for the purpose of ensuring the proper management [15].

With regard to decision-making.

Management decisions - the result of alternative formalization of economic, technological , social, psychological, administrative methods of management, based on which control system of business organization directly affects the controlled [8].

Conclusions. Use in practice of generalized trends of defining management system will enable proper structuring of this system, improving the efficiency of operation of each of the subsystems due to the involvement of employees appropriate professional guidance and how to generalize the result to ensure effectiveness of the business activity.